

Брюксел, 3.3.2015 г.
COM(2015) 78 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно извършените дейности по програмата за подпомагане на извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения в България, Литва и Словакия през периода 2010 — 2014 г.

**ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И
СЪВЕТА**

**относно извършените дейности по програмата за подпомагане на
извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения в България, Литва и
Словакия през периода 2010 — 2014 г.**

Съдържание

1.	Въведение	3
2.	Управление на програмата.....	5
3.	Доклади по държави	7
3.1.	България — атомна електроцентрала „Козлодуй“	8
3.2.	Литва – атомна електроцентрала „Игналина“	9
3.3.	Словакия – атомна електроцентрала „Бохунице V1“.....	10
4.	Заклучения.....	11

1. ВЪВЕДЕНИЕ

В настоящия доклад се представя изпълнението на програмата на Европейския съюз за подпомагане на извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения в България, Литва и Словакия през периода 2010 — 2014 г. С него се изпълняват изискванията за докладване както по текущите^{8,9}, така и по предходните програми^{4,5,6} за подпомагане.

Цел и правно основание

При присъединяването си България, Литва и Словакия поеха ангажимент да спрат преждевременно осем по-стари атомни електроцентрали по съветска технология преди края на предвидения им срок на експлоатация. В замяна на това Съюзът се съгласи да окаже финансова помощ на трите държави членки с оглед на извеждането от експлоатация на съответните електроцентрали, а именно:

АЕЦ „Козлодуй“, блокове 1 — 4, в България;

АЕЦ „Игналина“, блокове 1 и 2, в Литва;

АЕЦ „Бохунице V1“, блокове 1 и 2, в Словакия.

Графикът за Литва и Словакия (които се присъединиха през 2004 г.) се различава от този за България (присъединяване през 2007 г.).

Помощта от ЕС беше оказвана в рамките на следните отделни периоди:

- (1) преди присъединяването по линия на програма ФАР¹;
- (2) след присъединяването в съответствие с протоколите към съответните Актове за присъединяване^{2,3,4};
- (3) удължаване на срока до 2013 г. със съответните регламенти на Съвета^{5,6,7}.

С два регламента на Съвета^{8,9} и техните поправки се създаде ново правно основание за допълнителна помощ за програмите за извеждането от експлоатация през периода 2014 — 2020 г.

Предишният доклад за изпълнението¹⁰ описва как трите държави членки са спазили първоначалния си ангажимент и прилагането на програмата за

¹ Програма за подпомагане на държавите от Централна и Източна Европа.

² ОВ L 236, 23.9.2003 г., стр. 33 и 944.

³ ОВ L 236, 23.9.2003 г., стр. 33 и 954.

⁴ ОВ L 157, 21.6.2005 г., стр. 11 и 38.

⁵ ОВ L 411, 30.12.2006 г., стр. 10.

⁶ ОВ L 131, 23.5.2007 г., стр. 1.

⁷ ОВ L 189, 22.7.2010 г., стр. 9.

⁸ ОВ L 346, 20.12.2013 г., стр. 1 и ОВ L 8, 11.1.2014 г., стр. 31.

⁹ ОВ L 346, 20.12.2013 г., стр. 7, ОВ L 8, 11.1.2014 г., стр. 30 и ОВ L 121, 24.4.2014 г., стр. 59.

подпомагане до 2009 г. В настоящия доклад се посочват дейностите и резултатите от 2010 г. до 31 октомври 2014 г. с изключение на съобщените финансови данни, които се отнасят за периода до 30 септември 2014 г.

Бюджет и обхват

Целта на оказваната от ЕС финансова помощ е да се подпомогнат държавите членки за безопасното извеждане от експлоатация на реакторите, които трябваше да се затворят преждевременно (приоритетно направление „Извеждане от експлоатация“), и за изпълнението на мерки, които да смекчат последиците в сектора на енергетиката, като заместващи мощности, подобряване на екологичните показатели, модернизация и енергийна ефективност (приоритетно направление „Енергетика“). Акцентът в обхвата на новата програма за подпомагане е поставен върху устойчивия напредък към крайната фаза на извеждането от експлоатация. Съответно няма да се оказва нова подкрепа за проектите в приоритетното направление „Енергетика“ през новия финансов период (2014 — 2020 г.), въпреки че изпълнението на по-ранните проекти ще продължи няколко години.

Финансовата помощ от ЕС няма за цел нито да покрие в пълен размер разходите за извеждането от експлоатация, нито да компенсира всички икономически последици от преждевременното затваряне, а по-скоро представлява израз на солидарност между ЕС и държавите членки.

Финансова помощ за програмите за извеждане от експлоатация (млн. евро)

	До края на 2009 г. действително пости задължения	2010 — 2013 г. действително пости задължения	2014 — 2020 г. по текущи цени	Общо
България (Козлодуй)	566	300	293	1159
Литва (Игналина)	875	492	451	1818
Словакия (Бохунице)	364	248	225	837
Общо	1805	1040	969	3814

¹⁰ Доклад на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно използването през периода 2004—2009 г. на предоставените на Литва, Словакия и България финансови ресурси за подпомагане на извеждането от експлоатация на преждевременно спрените атомни електроцентрали съгласно Актовете за присъединяване, СОМ(2011) 432 окончателен.

2. УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

2.1. Метод на изпълнение

Комисията (генерална дирекция „Енергетика“) изпълнява програмата за финансова помощ от ЕС за трите държави членки от момента на присъединяването им чрез непряко управление. Бюджетът се изпълнява чрез Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) посредством вноски към съответните международни фондове за подпомагане на извеждането от експлоатация (МФПНЕ), а за Литва — и чрез национална агенция, а именно Централната агенция за управление на проекти (ЦАУП).

Международни фондове за подпомагане на извеждането от експлоатация

През 2000 г. беше създаден по един специален фонд за всяка от трите държави членки. Тези многостранни донорски фондове се управляват от ЕБВР. От 2004 г. нататък ЕО е единственият донор и е предоставил повече от 95 % от всички вноски от момента на създаване на фондовете.

През 2013 г. Комисията извърши отново оценка и потвърди ролята на ЕБВР за управлението на МФПНЕ през периода 2014 — 2020 г.

Национални агенции

Понастоящем само Литва изпълнява мерки чрез национална агенция — Централната агенция за управление на проекти (ЦАУП), която функционира от 2007 г., и само тя осъществява нови проекти, докато ЕБВР продължава да изпълнява текущи проекти, започнати преди 2014 г.

През октомври 2014 г. Словакия изрази желанието си да изпълнява програмата за подпомагане на извеждането от експлоатация чрез национална агенция, а именно Словакката агенция по иновациите и енергетиката, и за целта изпрати официално предложение до Комисията, която ще разгледа дали са спазени изискванията по Финансовия регламент и ще вземе решение през 2015 г.

До настоящия момент България не е избрала варианта за управление чрез създаване на такъв национален орган.

2.2. Процедурна рамка и мониторинг на програмата през периода 2010 — 2013 г.

През периода 2010 — 2013 г. изпълнението продължи в съществуващата рамка, преразгледана през 2010 г. поради разширяването на помощта за България¹¹.

Всяка година държавите членки изготвиха документ във връзка с планирането, в който се определяха общите цели при използването на помощта от ЕС за

¹¹ Решение на Комисията относно процедурите, свързани с планирането и текущия контрол на мерките и финансовата помощ по програмите „Бохунице“, „Игналина“ и „Козлодуй“ за периода 2007—2013 година, С(2010) 6885.

следващата година. Тези документи се разглеждаха от ГД „Енергетика“ и се представяха за становище пред Комитета на представителите на държавите членки¹². Комисията поемаше задължения за отделяне на средства за трите програми, като приемаше годишно решение за финансиране, към което се прилагаша документите във връзка с планирането.

Подробните предложения за проекти се представяха поотделно на ГД „Енергетика“ за разглеждане и за становище от страна на Комитета като част от процеса на одобрение. Средствата се предоставяха само за отделни проекти, ако бъдат одобрени.

При формулирано за целта искане Комисията отпускате средства на ЕБВР и ЦАУП въз основа на прогнозите за плащания и напредъка в изпълнението на съответния проект.

Изпълнението се наблюдаваше от мониторингов комитет по отношение на всеки начин за изпълнение за всяка държава; при МФПМЕ — съответното събрание на донорите, а за ЦАУП в Литва — специален комитет. Въпреки че проектите могат да бъдат финансирани до 100 %, са установени конкретни тавани за съфинансиране на основни проекти, при които получателят носи отговорност за превишаването на разходите.

Програмата за подпомагане е обект на редовни одити и оценки. Европейската сметна палата (ЕСП) извърши одит, при който формулира препоръки за текущата програма и за бъдещото удължаване на срока¹³. ЕО поръча извършването на външни финансови одити на МФПМЕ за „Бохунице“, „Игналина“ и „Козлодуй“, както се предвижда по съответните регламенти на Съвета. Препоръките от одитите се изпълняват понастоящем.

2.3. Преразгледани процедури за изпълнението и предварителни условия

Въз основа на опита от предходните десет години на изпълнение и като се имат предвид препоръките от миналите одити, през август 2014 г., т.е. преди да е настъпила предвидената дата по регламентите¹⁴, Комисията прие преразгледани процедури за изпълнението.

В преразгледаните процедури са определени за всяка програма за извеждане от експлоатация целите, очакваните резултати, ключовите етапи, сроковете, както и съответните показатели за изпълнение, и са включени подробни планове за

¹² Комитет по програмата за подпомагане на извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения.

¹³ Специален доклад № 16/2011 на ЕСП за финансовата помощ от ЕС за извеждане от експлоатация на атомни електроцентрали в България, Литва и Словакия.

¹⁴ Решение за изпълнение на Комисията от 7.8.2014 г. относно правилата за прилагане на програмите за подпомагане на извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения в България, Литва и Словакия за периода 2014—2020 г., С(2014) 5449 final.

извеждането от експлоатация, обхващащи цялата продължителност на програмите за извеждане от експлоатация^{15,16}.

За да се създаде стабилна основа преди началото на изпълнение на новата процедурна рамка за периода 2014 — 2020 г., в регламентите на Съвета са определени предварителни условия за получаване на допълнителна помощ от всяка държава членка^{15,16}. Всяка държава членка представи своевременно на Комисията съответната информация, която доказва, че тя изпълнява достиженията на правото на Съюза в областта на ядрената безопасност и че е изготвила план за финансиране за цялата продължителност на програмите за извеждане от експлоатация и подробен план за извеждането от експлоатация.

2.4. Процедурна рамка и мониторинг на програмата през 2014 г.

На 30 октомври 2014 г. Комисията разреши използването на средства за трите програми, като за целта прие решение за финансиране¹⁷.

За средствата за 2014 г. ще бъдат действително поети задължения чрез споразумения за делегиране с изпълнителните органи, ЕБВР и ЦАУП. В момента се работи по тези споразумения (към 31 октомври 2014 г.) и се очаква те да бъдат своевременно финализирани с оглед на използването на средствата за 2014 г.

Комисията ще преведе средства на ЕБВР и ЦАУП въз основа на прогнозите за плащания и напредъка в изпълнението на съответния проект.

През 2014 г. новата процедурна рамка постепенно се разработи и започна да се прилага от всички заинтересовани страни — най-напред във връзка с новите проекти. Заедно с по-подробните им изисквания към докладването преразгледаните процедури за изпълнението се прилагат и към текущите проекти, които са започнати по предходната процедурна рамка, в степенята, в която новите правила не противоречат на съществуващите официални споразумения.

Изпълнението на мерките и финансовата помощ се проследяват от мониторингов комитет за всяка държава и начин на прилагане.

3. ДОКЛАДИ ПО ДЪРЖАВИ

Въпреки трудностите реакторите останаха затворени, като продължи процесът по извеждане на горивото и при всички реактори, освен при един, този процес приключи. По всички програми за извеждане от експлоатация беше осъществен значителен напредък, като това е особено забележимо в случаите, когато вследствие на дейностите по демонтиране в турбинните отделения се генерира,

¹⁵ ОВ L 346, 20.12.2013 г., стр. 1 и ОВ L 8, 11.1.2014 г., стр. 31.

¹⁶ ОВ L 346, 20.12.2013 г., стр. 7, ОВ L 8, 11.1.2014 г., стр. 30 и ОВ L 121, 24.4.2014 г., стр. 59.

¹⁷ Решение за изпълнение на Комисията от 30.10.2014 г. за приемане на решение за финансиране във връзка с изпълнението на програмите за подпомагане на извеждането от експлоатация на ядрени съоръжения за „Бохунице“, „Игналина“ и „Козлодуй“ през 2014 г.

както се очакваше, значително количество материали, основно или за разчистване и след това за конвенционално рециклиране, или за обезвреждане като радиоактивни отпадъци.

3.1. България — атомна електроцентрала „Козлодуй“

Ангажимент за спиране и финансиране

Блокове 1 и 2 бяха под контрола на държавното предприятие „Радиоактивни отпадъци“ (ДП „РАО“) от 2008 г. нататък. Блокове 3 и 4 са без гориво от юли 2012 г. и през март 2013 г. бяха прехвърлени от оператора на атомната електроцентрала на ДП „РАО“, като последното е натоварено с всички дейности по извеждането от експлоатация.

Основен положителен аспект във връзка с помощта от ЕС беше промяната в стратегията за извеждане от експлоатация през 2006 г. — от т.нар. „отсрочено демонтиране“ на „незабавно демонтиране“. Това ускорява извеждането от експлоатация, осигурява оптимално използване на наличния персонал и следва да намали общия размер на разходите. При последната актуализация (през 2011 г.) датата за приключване беше фиксирана за 2030 г. Имаше забавяния в някои проекти, но те не оказаха влияние върху т.нар. „критичен път“, така че планираната дата за приключване все още може да бъде спазена.

Общият размер на помощта за България, за която са поети задължения от страна на ЕС до настоящия момент, е **868 млн. евро**. Подробна информация за разпределението на средствата за България е представена в таблица 1 от приложението. Към края на отчетния период неизплатените от ЕС суми възлизат на **238 млн. евро** (поети задължения за 868 млн. евро минус 630 млн. евро действително преведени средства).

Изпълнение на проектите

Напредъкът на дейностите по демонтиране в турбинните отделения на блокове 1 — 4 е задоволителен. Очаква се в скоро време компетентният орган да издаде лиценз за извеждане от експлоатация за блокове 1 и 2. Необходимостта да се извърши повторна оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) за националното хранилище увеличава риска от забавяне на крайната дата на програмата. Текущите правни проблеми във връзка с ОВОС по отношение на съоръжението за плазмено изгаряне и лицензът за извеждане от експлоатация продължават да пораждаат риск от забавяне и допълнителни разходи за програмата.

До края на 2013 г. по програмата „Козлодуй“ бяха разпределени приблизително 40 % от средствата, за които са поети задължения, за подпомагане на основни проекти в сектора на енергетиката в съответствие с енергийната стратегия на България¹⁸.

¹⁸ Енергийна стратегия на България до 2020 г., публикувана в ДВ, бр. 43, 7 юни 2011 г.

Осъщественият напредък по основните подпомагани проекти през отчетния период е описан в таблица 2 от приложението.

3.2. Литва – атомна електроцентрала „Игналина“

Ангажимент за спиране и финансиране

Трудната политическа обстановка с натиск за пускане отново в експлоатация на блок 2 през 2012 г. отмина и Литва спазва ангажиментите, поети при присъединяването си. И двата блока се поддържат в безопасно състояние и са в процес на извеждане от експлоатация. Въпреки това блок 2 продължава да е със само частично извадено гориво.

Държавното предприятие АЕЦ „Игналина“, което експлоатираше реакторите, сега отговаря за безопасната поддръжка и за извеждането от експлоатация на двата реакторни блока. Процесът на т.нар. „управление на промяната“ — от производство на електроенергия към организация на извеждането от експлоатация, документиран в предишния доклад, беше успешен, тъй като Литва и АЕЦ „Игналина“ поеа ръководната роля в процеса на извеждане от експлоатация. Ръководството на АЕЦ „Игналина“ продължава процеса по модернизация на дружеството.

Общият размер на помощта за Литва, за която са поети задължения от страна на ЕС до настоящия момент, е **1367 млн. евро**. Подробна информация за разпределението на средствата за Литва е представена в таблица 3 от приложението. Към края на отчетния период неизплатените от ЕС суми възлизат на **282 млн. евро** (поети задължения за 1367 млн. евро минус 1085 млн. евро действително преведени средства).

Изпълнение на проектите

За получаване на помощ от ЕС бяха набелязани безопасната поддръжка на реакторните блокове, подготовката за извеждане от експлоатация (включително стратегическата документация) и изграждането на съоръжения за третиране и съхранение на отпадъци. От 2009 г. насам действията на няколко правителства поред доведоха до това, че АЕЦ „Игналина“ и Литва значително увеличиха участието и ръководната си роля в процеса на извеждане от експлоатация.

По двата основни инфраструктурни инвестиционни проекта, а именно „временното съхранение на отработено гориво“ и „съоръжението за третиране и съхранение на твърди отпадъци“, се разгоряха спорове между АЕЦ „Игналина“ и съответните доставчици по отношение на технически и търговски въпроси. От 2013 г. насам се обръща сериозно внимание на спорните въпроси и постепенно се намират решения чрез договорена рамка. Тази ситуация обаче доведе до сериозни забавяния и увеличение на разходите: първоначално планираният край (2030 г.) на процеса на извеждане от експлоатация се изтегли във времето за 2038 г., а постигнатото търговско споразумение доведе до нарастване на разходите с 72,9 млн. евро.

Беше осъществен видим напредък по дейностите, извършвани от служители и работници на АЕЦ „Игналина“, които основно са насочени към демонтирането на турбинното отделение. Съоръженията за раздробяване и деконтаминация в тази сграда сега функционират нормално. За да не се натрупват материали за обработка, временно тези съоръжения работеха на 3 смени.

До края на 2013 г. по програмата „Игналина“ бяха разпределени приблизително 25 % от средствата, за които са поети задължения, за подпомагане на основни проекти в сектора на енергетиката в съответствие с енергийната стратегия на Литва¹⁹.

Осъщественият напредък по основните подпомагани проекти през отчетния период е описан в таблица 4 от приложението.

3.3. Словакия – атомна електроцентрала „Бохунице V1“

Ангажимент за спиране и финансиране

АЕЦ V1 се състои от два реактора ВВЕР 440/230. Държавното предприятие JAVYS е отговорно за надзора след спирането на АЕЦ V1 и за нейното извеждане от експлоатация. Блокове 1 и 2 са трайно изключени, съответно от края на 2006 г. и края на 2008 г.

Общият размер на помощта за Словакия, за която са поети задължения от страна на ЕС до настоящия момент, е **612 млн. евро**. Подробна информация за разпределението на средствата за Словакия е представена в таблица 5 от приложението. Към края на отчетния период неизплатените от ЕС суми възлизат на **250 млн. евро** (поети задължения за 612 млн. евро минус 362 млн. евро действително преведени средства).

Изпълнение на проектите

Лицензът за първия етап на извеждането от експлоатация, съгласно който могат да се извършват дейности по демонтиране извън контролираните зони, беше издаден през 2011 г., както се предвиждаше. Дейностите по демонтиране напреднаха значително в съответните зони, като например турбинните отделения. Беше извършена подготвителна работа за извеждането от експлоатация. Стратегията за извеждане от експлоатация беше актуализирана през 2012 г.

Забавянията по основни проекти не оказаха влияние върху т.нар. „критичен път“ на извеждането от експлоатация. Като цяло сроковете се спазват и се предвижда всички дейности да бъдат приключени през 2025 г.

Осъществен беше ясен напредък по програмата за извеждане от експлоатация: към настоящия момент трудните проекти (напр. деконтаминация на първите контури) са в напреднала фаза от изпълнението им и лицензът за втория етап на

¹⁹ Резолюция за одобрение на националната енергийна стратегия, 18 януари 2007 г., № X-1046, Вилнюс.

извеждането от експлоатация, който е от основно значение, се очаква да се издаде преди края на 2014 г. Основните покани за подаване на офери се изготвят в момента относно демонтирането на системи в контролираната зона и на големи компоненти от системата на топлоносителя на реактора.

До края на 2013 г. по програмата „Бохунице“ бяха разпределени приблизително 35 % от средствата, за които са поети задължения, за подпомагане на основни проекти в сектора на енергетиката в съответствие с енергийната стратегия на Словашката република²⁰.

Осъщественият напредък по основните подпомагани проекти през отчетания период е описан в таблица 6 от приложението.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Политическите трудности, посочени в предишния доклад, до голяма степен са преодолен и се спазват всички задължения за спиране. Съответно акцентът се пренасочи окончателно към дейности по извеждането от експлоатация. Това нямаше да бъде постигнато без програмата за подпомагане на извеждането от експлоатация.

Литва, Словакия и България продължиха работата по извеждането от експлоатация на спрени реактори с оглед на поетия от трите държави ангажимент. Въпреки някои забавяния беше осъществен и значителен напредък, не само по отношение на подготвителните дейности и организационните промени, но и във връзка с фактическото демонтиране на сгради и оборудване.

Бяха набелязани нужните финансови средства за приключване на програмите за извеждане от експлоатация. В плановете за финансирането се определиха нуждите от финансиране предвид на вече осигурените средства, чийто основен дял се покрива от програмата на ЕС за подпомагане. Набирането на необходимите допълнителни финансови средства изисква внимателно наблюдение.

Приоритетно направление „Извеждане от експлоатация“

Както е посочено в трите плана за извеждане от експлоатация, акцентът постепенно се премества от дейностите от подготвително естество към демонтирането и третирането на свързаните отпадъци. Понастоящем са в процес на изграждане съоръженията, необходими за извеждането от експлоатация, третирането и съхранението на радиоактивни отпадъци и отработено ядрено гориво. Документацията за лицензиране е готова и демонтирането е започнало. В България и Словакия се очаква в скоро време да се издадат всички лицензи за извеждане от експлоатация. Наблюдава се закъснения по някои от проектите за извеждане от експлоатация, но бяха

²⁰ Енергийна политика на Словашката република, одобрена с Резолюция № 29 на правителството на Словашката република от 11 януари 2006 г.

предприети ефективни мерки, за да се сведе до минимум въздействието на тези закъснения върху крайния срок за извеждането от експлоатация, въпреки че Литва не успя да избегне забавянето спрямо цялостния график.

Приоритетно направление „Енергетика“

В сектора на енергетиката се изпълняваха проекти, съответстващи на националните енергийни политики. По време на отчетния период акцентът се премести към извеждането от експлоатация, въпреки че в България голяма част от помощта беше насочена към сектора на енергетиката. В следващите няколко години ще продължи изпълнението на вече започнатите проекти, но няма да се подпомагат нови проекти в областта на енергетиката.

Перспективи

Издаването на лицензите за втория етап на извеждането от експлоатация в България и Словакия отваря пътя за демонтирането на основните системи. Това следва да доведе през следващата година до увеличение на материалите, които се демонтират от ядрените съоръжения.

Подробните цели и показатели, определени в процедурите за изпълнението, ще дадат възможност за точно проследяване на напредъка на дейностите чрез количествена информация. По-конкретно, с планираното въвеждане на методологията за управление на придобитата стойност (EVM)²¹ в трите програми ще се подпомогне управлението на проектите на местно ниво и ще се увеличи ефективността на проследяването и докладването от страна на Комисията. От 2015 г. нататък въз основа на надеждни, съгласувани и сравними показатели ще се извършва по-подробно и количествено описание на реализираните дейности по работната програма.

Службите на Комисията (ГД „Енергетика“ и дирекция „Общи ресурси“) подготвят одит на предложената национална агенция в Словакия и като цяло подкрепят прехода към поемането на цялата отговорност на национално ниво за извеждането от експлоатация.

²¹ Техника за управление на проекти за измерване на изпълнението и напредъка по съответния проект.